

چکیده مقالات همایش ملی دولت پژوهی؛
واکوی ملی نظری، کاربردی و آسیب شناسختی

گروه علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

دانشگاه فردوسی مشهد

The Faculty of Political Science, Ferdowsi University of Mashhad

- ۳۳ دولت در ترکیه: تحول ایده حاکمیت در عصر اک پارتی
جعفر حق پناه
- ۳۴ فرجام دولت در پسا مارکسیسم: بازخوانی آرای اسلاوی ژیزک
سمیه حمیدی - پیمان زنگنه
- ۳۵ نقش «بازی بزرگ» در شکنندگی تعاملات خارجی دولت قاجار (مطالعه موردی: افغانستان؛ ۱۸۵۶ - ۱۷۹۴ م.)
سمیه حمیدی - ناصر یوسف زهی
- ۳۶ رابطه دین و سیاست در زمان داریوش یکم
فاطمه حمیدی مطلق - فخری سادات احمدی
- ۳۷ همگرایی منطقه‌ای و واگرایی میان دولت‌های حاشیه دریای خزر
سعید خاوری نژاد
- ۳۸ واکاوی نقش ولایت فقیه در پروسه دولت‌سازی پس از پیروزی انقلاب اسلامی
مسلم خسروی زارگر
- ۳۹ بررسی تطبیقی تعهدات نهاد‌های حکومتی در پیشگیری از وقوع جرم (مورد مطالعه: کشورهای منتخب)
سید علیرضا خطیبی - محمد صادق احمدی
- ۴۰ رهگذار تاریخی و لحظه‌های سازنده در فرآیند دولت‌سازی پسا انقلاب اسلامی
محسن خلیلی
- ۴۱ من دولت تعیین می‌کنم! من تو دهن این دولت می‌زنم!
محسن خلیلی
- ۴۲ مرزهای اقتدار دولت‌ها در عصر جهانی‌شدن و تروریسم
فاطمه دانشور محمدزادگان - فاطمه میری کلاه کج - سمانه شفیق زاده برمی
- ۴۳ رابطه دین و دولت در ایران باستان
سید محمد امین داودی - شهره جلال پور

رهگذار تاریخی و لحظه‌های سازنده در فرآیند دولت‌سازی پساانقلاب اسلامی

محسن خلیلی

استاد علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

khalilim@um.ac.ir

دو تاریخ نمادین ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ و ۱۲ فروردین ۱۳۵۸، نمود بنیادگیری دولت نوین ایران انقلابی است. دولت‌سازی نوین ایران انقلابی، با دو فرآیند همزمان برافتادن سلطنت پهلوی و برآمدن جمهوری اسلامی پدیدار شد. در فرآیند دولت‌سازی جدید، دو موضوع از اهمیت زیادی برخوردار است؛ یکی، خط سیر، به معنای افتادن روند دولت‌سازی جدید در مسیر بی‌بازگشت؛ و دیگری، وقوع رخدادهایی متمایز و ناهممانند که همگی لحظه‌هایی از یک خط سیر کلی به‌شمار می‌آیند. پرسش بنیادین نوشتار این است که پویه‌راه پدیداری دولت جمهوری اسلامی از چه زمانی آغاز شده و استوار بر کدام لحظه‌ها و دم‌های تاریخی سازنده دولت‌سازی است. این پرسش بر پیش‌انگاشته‌ای استوار است؛ پیدایش دولت نوینان جمهوری اسلامی، یک لحظه از سیر تاریخی بی‌بازگشتی است که مدت‌ها پیش آغاز شده بود و در یک دم تاریخی، نمودار شد. برای پاسخ به این پرسش، نگارنده نوشتار از چهار مقوله نوآورانه بهره می‌گیرد که از نظریه دولت‌سازی اسمیت استخراج، و سپس بازسازی شده است: خط سیر دور، خط سیر نزدیک، لحظه سازنده پنهان و لحظه سازنده آشکار. انگاره نوشتار چنین است: الف) خط سیر دور دولت‌سازی پساانقلاب، نظریه ولایت فقیه امام خمینی در سال ۱۳۴۸ است؛ ب) لحظه سازنده پنهان در فرآیند دولت‌سازی نوین، طرح اصل ولایت فقیه در مذاکرات خبرگان قانون اساسی است؛ پ) خط سیر نزدیک در دولت‌سازی ایران پساانقلاب، نظریه امت و امامت است؛ ت) لحظه‌های سازنده آشکار در فرآیند دولت‌سازی جدید، عبارت از تشکیل شورای انقلاب، فرمان‌های موجود در حکم امام خمینی برای نخست‌وزیری مهدی بازرگان، تشکیل دولت موقت، همه‌پرسی جمهوری اسلامی، تشکیل مجلس خبرگان قانون اساسی، و همه‌پرسی تصویب قانون اساسی است. نگارنده با بهره‌گیری همزمان از دو منبش پژوهشی جامعه‌شناسی تاریخی و نهادگرایی تاریخی، کوشش کرده است تا نشان دهد که دو مقوله شکل‌گیری نهادها و رفتارهای دولت‌سازانه در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بر بنیان نظریه‌ها و کردارهایی بوده که در دوران پساانقلاب شکل گرفته بوده است. واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، دولت‌سازی، جمهوری اسلامی، خط سیر تاریخی، لحظه سازنده تاریخی.